Magyar Rendészet 2026/2. 39–61.
DOI: 10.32577/MR.2026.2.2

KÖZBIZTONSÁG

A felekezeti intézmények fenyegetettsége és védelmi lehetőségei

Threats to Religious Institutions and Their Defence Options

PÓCZA Virág Napsugár,[1] LIPPAI Zsolt[2]

Cél: A tanulmány célja, hogy áttekintést adjon a vallási (felekezeti) intézményeket érintő főbb fenyegetésekről, és bemutassa azokat a megelőzési és védelmi lehetőségeket, amelyek hozzájárulhatnak a közösségek biztonságának megerősítéséhez.

Módszertan: A tanulmány szakirodalmi és dokumentumelemzésre, hazai és nemzetközi esettanulmányok feldolgozására, valamint összehasonlító és kockázatelemző megközelítésre épül a felekezeti intézmények fenyegetettségének és védelmi lehetőségeinek vizsgálata során.

Megállapítások: A tanulmány megállapítja, hogy a felekezeti intézmények világszerte fokozottan sebezhető, úgynevezett civil célpontok, ezért védelmük megerősítése, a megelőző szemlélet, valamint a biztonságtudatosság és az intézményi együttműködés fejlesztése elengedhetetlen, különösen egy egységes hazai stratégia hiányában.

Érték: A tanulmány értékét az adja, hogy átfogó képet nyújt a felekezeti intézményeket érintő biztonsági kihívásokról, rendszerezi a fenyegetéseket és a védelmi lehetőségeket, valamint gyakorlati szemléletű szempontokat kínál a megelőzés és a közösségi biztonság erősítése érdekében.

Kulcsszavak: felekezeti intézmények, biztonság, fenyegetettség, megelőzés, biztonságtudatosság

Aim: The aim of this study is to provide an overview of the main threats affecting religious (denominational) institutions and to present prevention and protection measures that can contribute to strengthening the security of communities.

[1] Hallgató, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék.

[2] Dr., PhD, rendőr alezredes, egyetemi adjunktus, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék, lippai.zsolt@uni-nke.hu

Methodology: The study is based on literature and document analysis, the processing of domestic and international case studies, and a comparative and risk analysis approach in examining the threats to denominational institutions and their defence options.

Findings: The study concludes that religious institutions around the world are increasingly vulnerable, so-called civilian targets, and therefore strengthening their protection, adopting a preventive approach, and developing security awareness and institutional cooperation are essential, especially in the absence of a unified domestic strategy.

Value: The value of the study lies in the fact that it provides a comprehensive overview of the security challenges facing denominational institutions, systematises threats and defence options, and offers practical approaches to prevention and strengthening community security.

Keywords: denominational institutions, security, threats, prevention, security awareness

Bevezetés

A felekezeti – vagyis a vallási közösségek által fenntartott – intézmények évszázadok óta meghatározó szerepet töltenek be a társadalomban, nemcsak vallási, hanem kulturális, szociális és közösségépítő funkcióik révén is. Az elmúlt évtizedekben azonban működésüket egyre összetettebb kihívások és fenyegetések befolyásolják, köztük említve például a vallási közösségek ellen irányuló terrorcselekményeket. A felekezeti intézmények elleni támadások napjainkra a globális biztonsági környezet egyik súlyos problémájává váltak; az erőszakos cselekmények nemcsak fizikai károkat okoznak, hanem jelentősen rombolják az érintett közösségek biztonságérzetét és társadalmi kohézióját is. A nemzetközi példák egyértelműen jelzik, hogy a terrorizmus nem köthető egyetlen kontinenshez vagy valláshoz, ugyanis világszerte templomok, mecsetek, zsinagógák és más vallási létesítmények váltak támadások célpontjává. A támadások elsődleges oka pedig az, hogy a felekezeti intézmények az úgynevezett „puha célpont" kategóriába tartoznak. A puha célpont kifejezésnek nincs tudományosan elfogadott meghatározása, az először a katonai terminológiában használt kifejezés, amely páncélozatlan és könnyen támadható célpontot jelent. Biztonsági szempontból puha célpontként definiálható minden olyan célpont, amely sebezhető és jellege miatt könnyen kihasználható, így magasabb a támadás sikerének a lehetősége.

A növekvő fenyegetettség következtében a felekezeti intézmények számára elengedhetetlenné válik a komplex és átfogó védelmi stratégiák kidolgozása. A biztonság megteremtése pedig nem korlátozódhat pusztán a fizikai biztonság eszközeire – például rácsokra, falakra, beléptetőrendszerekre vagy megfigyelőtechnológiákra –, hanem abban hangsúlyos szerepet kap a biztonságtudatosság fejlesztése is. Emellett a digitális tér jelentősége is felértékelődött, mivel a radikalizáció folyamata gyakran online környezetben indul meg. Magyarországon a felekezeti védelem, gondolva itt elsősorban az izraelita

intézmények védelmére, jelenleg még nem kap kellő hangsúlyt, holott a nemzetközi tapasztalatok alapján ez egyre inkább indokolttá válik.

Tanulmányunk célja, hogy – annak terjedelmi korlátaira tekintettel, a teljesség igénye nélkül – képet adjon a vallási intézményeket érintő fenyegetésekről, valamint bemutassa azokat a megelőzési és védelmi lehetőségeket, amelyek hozzájárulhatnak a közösségek biztonságának megerősítéséhez. Kiemelt figyelmet fordítunk a megelőző intézkedésekre, a korszerű biztonságtechnológiai megoldásokra, valamint a közösségek és a hatóságok együttműködésének jelentőségére. Bár hazánkban eddig nem történt súlyos terrortámadás vallási intézmények ellen, a nemzetközi példák alapján indokolt az előrelátó gondolkodás és a megelőző jellegű biztonsági intézkedések tudatos alkalmazása a lehetséges kockázatok csökkentése érdekében.

Egy kis történelem

A vallás fogalmának egyénenként eltérő jelentéstartalma és személyes értelmezése van, ugyanakkor a közbeszédben és a tudományos diskurzusban gyakran háttérbe szorul a vallási üldöztetés és fenyegetettség különösen érzékeny természetű kérdésköre, amely jelenség korántsem csak jelenkorunk problémájaként datálható. A vallási alapú elnyomás – amelyről sajnos számtalan példával szolgálhatunk – a történelem szinte teljes folyamán jelen volt, különösen a keresztényüldözések időszakában, amikor a hívőket vallási meggyőződésük miatt diszkriminálták, jogfosztották, zaklatták vagy akár erőszakos eszközökkel üldözték és gyakran ki is végezték. Az első évszázadokban a Római Birodalom a kereszténységet politikai és társadalmi fenyegetésként értelmezte, és többnyire kegyetlen módszerekkel igyekezett gátat szabni terjedésének.

A vallási üldözés – gondolva például a spanyol inkvizícióra, vagy akár a boszorkányperekre, egykoron és – napjainkban is globális kihívást jelent. Számos vallási közösség – keresztények, muszlimok, buddhisták, zsidók, hindu hívők és kisebb felekezeti csoportok – világszerte továbbra is diszkriminációval, társadalmi kirekesztéssel, politikai elnyomással és erőszakkal kénytelen szembenézni. Az üldöztetés gyakran politikai, társadalmi vagy kulturális tényezőkkel fonódik össze, és különösen azon államokban jellemző, ahol a vallásszabadság intézményes garanciái hiányoznak vagy korlátozottak. Megállapítható, hogy a vallási alapon történő megkülönböztetés és erőszak évszázadok alatt sem szűnt meg, ami indokolttá teszi e probléma kiemelt kezelését. A helyzet javítása érdekében határozottabb nemzetközi jogi fellépésre, következetesebb szabályozásra és szélesebb körű együttműködésre lenne szükség. Bár a vallási üldözések felszámolása összetett és hosszú távú feladat, a kérdés fokozott figyelmet, tudatos, határozott és következetes nemzeti, nemzetközi fellépést igényel (Hörcher–Pongrácz 2020).

A biztonság megteremtése, biztonsági terek létrehozása, biztonságtudatosság

A biztonság általános értelemben a veszélyektől és fenyegetésektől való viszonylagos mentesség állapotaként, valamint az ezek megelőzésére és kezelésére való képességként értelmezhető. Fontos azonban hangsúlyozni, hogy a biztonság nem tekinthető statikus állapotnak, mivel a fenyegetések teljes kizárása, a 100%-os biztonság megteremtése nem lehetséges. A biztonság megítélése részben szubjektív; azt, hogy egy egyén vagy közösség mit tekint biztonságosnak, egyszerre befolyásolják az objektív körülmények és a szubjektív biztonságérzet. E két dimenzió viszont gyakran eltér egymástól, ami tovább árnyalja a fogalom értelmezését. A biztonság tudományos megközelítésének egyik meghatározó elméleti kerete a koppenhágai iskola szektoriális biztonságkoncepciója, amely a biztonság katonai, politikai, gazdasági, társadalmi és információs dimenzióit különíti el (Gärtner 2007).

Az egyén, a közösség olyan térre vágyik, ahol mentes lehet minden jogellenes emberi magatartástól, ahol biztonságban érezheti magát. Ilyen biztonsági terek lehetnek például az olyan helyiségek vagy területek, amelyeket kifejezetten arra alakítanak ki, hogy vészhelyzetek – például támadások vagy természeti katasztrófák – esetén ideiglenes védelmet nyújtsanak az ott tartózkodók számára. Kialakításuk különösen indokolt lehet az olyan nyitott intézmények esetében, mint az iskolák, templomok vagy zsinagógák, ahol a nyitottság önmagában is fokozott sebezhetőséget eredményez(het). E terek célja a kockázatok mérséklése és az emberi élet védelme mindaddig, amíg a veszély el nem hárul, vagy a hatóságok meg nem érkeznek. A biztonsági terek megtervezését minden esetben részletes kockázatelemzésnek és helyszíni felmérésnek kell megelőznie. Ennek során azonosítani szükséges a lehetséges fenyegetések típusait, valamint megjelölni az adott létesítmény legvédettebb pontjait. Kiemelt szempont a terek könnyű megközelíthetősége vészhelyzet esetén, továbbá az épületszerkezeti adottságok figyelembevétele, mint például a falak teherbírása, az ajtók (tűz- és fizikai) ellenálló képessége, illetve a bejáratoktól való távolság. A védelem fokozása érdekében gyakran alkalmaznak megerősített nyílászárókat és speciális – például megerősített vagy biztonsági – üvegezést.

A hatékony védelemhez elengedhetetlen a megfelelő kommunikációs infrastruktúra kialakítása is. Ide tartoznak azon jelző- és riasztórendszerek, amelyek lehetővé teszik a gyors információátadást, jelzés adását egy lehetséges vészhelyzet esetén. Ugyancsak kulcsfontosságú a jól szervezett menekülési útvonalak megléte, amelyeknek egyértelműen jelöltnek, akadálymentesnek és könnyen követhetőnek kell lenniük. A biztonsági intézkedések és terek hatékonysága csak akkor tartható fenn hosszú távon, ha azok rendszeres felülvizsgálata és aktualizálása megtörténik, különösen a folyamatosan változó kockázati környezet figyelembevételével.

A biztonságtudatosság olyan szemléletmód és attitűd, amelynek célja, hogy az egyének felismerjék, megértsék és aktívan kezeljék a különböző biztonsági kockázatokat; ugyanakkor hogy tisztában legyenek a segítségnyújtásra képes személy(ek), szervezet(ek) létével, veszélyelhárítási/megoldási és rendelkezésre állási képességeivel és elérhetőségeivel. Ennek alapját az ismeretek bővítése, a veszélyekkel/fenyegetésekkel kapcsolatos tudatosság növelése, valamint a megfelelő magatartásformák kialakítása képezi, amelyek elősegítik

a megelőzést és a hatékony reagálást különböző helyzetekben. Nem elfelejtkezve arról sem, hogy napjaink robbanásszerű technológiai fejlődésének következtében a biztonságtudatosság fogalma egyre inkább összefonódik az informatikai és kiberbiztonsági dimenzióval is. Ezáltal e terület jelentősége is oly mértékben megnövekedett, hogy a biztonságtudatosság fogalmát gyakran elsősorban erre vonatkoztatják. Hangsúlyozva, hogy az IT- és kiberbiztonsági tudatosság mára nemcsak intézményi, hanem gazdasági szinten is meghatározó tényezővé vált, és számos szervezet működésének szerves részét képezi (Gyaraki 2022).

A biztonságtudatosság fejlesztése – amelynek lényege nem a pánikkeltés, hanem az egyén, a közösség szisztematikus felkészítése a normálistól eltérő helyzetek kezelésére – tudatosan tervezett, hosszú távú folyamat, amely oktatási, kommunikációs és gyakorlati elemeket egyaránt magában foglal. Célja, hogy az egyének megfelelő ismeretekkel rendelkezzenek a kockázatok felismeréséhez és a vészhelyzetek kezeléséhez. A fejlesztés már fiatal korban megkezdhető, például iskolai programok és előadások keretében, amelyek hozzájárulnak a tudatos gondolkodás és felelős magatartás kialakulásához. Emellett különösen fontosak a rendszeres képzések és továbbképzések, amelyek során a résztvevők megismerhetik az aktuális biztonsági protokollokat és elsajátíthatják a fenyegetések felismerésének módszereit. Ezek a programok személyes és online formában egyaránt megvalósíthatók, és hozzájárulnak a naprakész tudás fenntartásához. A gyakorlati tréningek és szimulációs gyakorlatok szintén kiemelt szerepet játszanak a biztonságtudatosság fejlesztésében. Ide tartoznak például a tűzvédelmi és evakuálási gyakorlatok, valamint különböző vészhelyzeti szituációkat modellező tréningek. Ezek rendszeres alkalmazása hozzájárul ahhoz, hogy valós helyzetekben csökkenjen a pánik kialakulásának esélye, és biztosított legyen a gyors, szervezett reagálás (Jasenszky–Regényi–Lippai 2021; Holló 2022).

Általános objektumvédelem, puha és kemény célpont

Az objektumvédelem a biztonsági intézkedések és stratégiák összességét jelenti, amelyek célja egy adott helyszín, épület vagy létesítmény fizikai és technikai védelmének biztosítása a különböző fenyegetésekkel szemben. Nem csupán az objektum védelmét szolgálja, hanem az ott tartózkodó személyek és az ott található eszközök biztonságának garantálását is. A hatékony objektumvédelem több, egymásra épülő védelmi szint összehangolt alkalmazását igényli.

A védelem részét képezik a fizikai védelmi elemek – például kerítések, beléptetőpontok, őrszolgálat és kamerarendszerek –, amelyek célja az illetéktelen behatolás megnehezítése, megakadályozása. A technikai védelem korszerű biztonságtechnikai eszközök, így riasztórendszerek, megfigyelőrendszerek és érzékelők alkalmazásán alapul, amelyek lehetővé teszik a folyamatos ellenőrzést és a gyors észlelést. Emellett kiemelt jelentőségűek a humán tényezőhöz kapcsolódó (rezsim)intézkedések is, így az őr- és járőrszolgálat, valamint azok a belső szabályzatok és eljárásrendek, amelyek meghatározzák a személyzet feladatait vészhelyzetek során, beleértve az evakuálási és kríziskezelési protokollokat.

Az objektumvédelem három alapvető fenyegetéstípus kezelésére irányul: külső fenyegetésekre (például bűncselekmények, terrorcselekmények), belső kockázatokra (például

szabotázs, információs visszaélések), valamint természeti eredetű veszélyekre, mint a tűzesetek vagy árvízi helyzetek. A védelem célja a támadások sikerességének minimalizálása, a reagálási idő csökkentése, valamint a folyamatos működés biztonságának fenntartása. A konkrét intézkedések minden esetben a védendő létesítmény jellegéhez és a feltárt kockázatokhoz igazodnak.

Írásunk ezen részénél kell ismételten beszélnünk a már említett puha célpontok fogalmáról, amelyek olyan nyilvános vagy félig nyilvános helyszínek, amelyek nagy tömegek számára könnyen hozzáférhetők, ugyanakkor korlátozott biztonsági intézkedésekkel rendelkeznek, ezért fokozottan sebezhetők. Bár az ilyen helyszínek elleni támadások ritkábbak, társadalmi hatásuk mégis kiemelkedő, ugyanis azok megrendítik a közbiztonságba vetett bizalmat, félelmet keltenek és súlyos következményekkel járhatnak. Ez indokolttá teszi a fenyegetések folyamatos monitorozását, a sebezhetőségek csökkentését és a védelmi intézkedések rendszeres felülvizsgálatát. A szakirodalom kiemeli a kutatás-fejlesztés szerepét a megelőzésben, ideértve az elrettentő eszközök azonosítását, az alkalmazott intézkedések hatékonyságának értékelését és a sérülékeny helyszínekre szabott védelmi tervek kidolgozását (Lippai – Thieme-Eső 2020). Puha célpontok jellemzően azok a helyszínek, ahol nagy létszámú tömeg gyűlik össze, és ahol a biztonsági ellenőrzés kevésbé szigorú. Ide tartoznak többek között az iskolák, bevásárlóközpontok, tömegközlekedési csomópontok, koncerthelyszínek, fesztiválok, turisztikai látványosságok, szállodák, valamint vallási létesítmények. Ezek a helyszínek az elkövetők számára különösen vonzók lehetnek, mivel egy támadás jelentős társadalmi visszhangot válthat ki.

Ezzel szemben a kemény célpontok olyan létesítmények, amelyek magas szintű védelemmel rendelkeznek, így támadásuk lényegesen nehezebb. Jellemző rájuk a megerősített szerkezeti kialakítás (például vastag falak, védett nyílászárók, fizikai akadályok), valamint a fejlett technikai rendszerek alkalmazása, mint a biometrikus beléptetés, fémdetektorok, röntgenberendezések, kamerarendszerek és érzékelők. Ezeket a létesítményeket rendszerint képzett, gyakran fegyveres biztonsági személyzet védi, akik felkészültek a gyors beavatkozásra. A hozzáférés a kemény célpontok esetében szigorúan szabályozott; jellemző az azonosítás, belépőkártyák használata, előzetes regisztráció, valamint bizonyos esetekben háttérellenőrzés is. Emellett nagy hangsúlyt kapnak a részletesen kidolgozott és rendszeresen gyakorolt vészhelyzeti protokollok, mint az evakuálási tervek vagy kríziskezelési eljárások. A védelem hatékonyságát folyamatos kockázatelemzés és a fenyegetések nyomon követése biztosítja (Pék 2023). Kemény célpontnak tekinthetők többek között a katonai létesítmények, rendvédelmi szervek épületei, kormányzati intézmények, kritikus infrastruktúrák, valamint pénzügyi központok és bankok.

Biztonsági intézkedések az egyházak számára

A modern társadalmi környezetben egyre inkább elengedhetetlenné válik, hogy az egyházak és vallási közösségek kiemelt figyelmet fordítsanak híveik biztonságára. A vallási létesítményeket a fegyveres támadásoktól kezdve a vagyon elleni bűncselekményekig számos fenyegetés érintheti, amelyek megzavarhatják az istentiszteletek és közösségi események békés légkörét. Ennek következtében a gyülekezeti biztonsági rendszerek alkalmazása

a korszerű egyházbiztonsági szemlélet alapvető elemévé vált. Ezek a rendszerek nemcsak a fizikai védelem szintjét erősítik, hanem a megelőzést és a kockázatok tudatos kezelését is támogatják.

A biztonsági intézkedések hatékonysága nagymértékben függ azok tudatos tervezésétől és következetes működtetésétől. Az egyházi vezetők felelőssége, hogy felkészüljenek a lehetséges veszélyhelyzetekre, és olyan védelmi megoldásokat vezessenek be, amelyek egyaránt növelik a tényleges biztonságot és a közösség szubjektív biztonságérzetét is. A vallási intézmények nyitott jellegük és könnyű hozzáférhetőségük miatt gyakran puha célpontnak tekinthetők, ami fokozott sebezhetőséget jelent a különböző biztonsági kockázatokkal szemben.

Az elmúlt évek több tragikus eseménye is rávilágított a vallási létesítmények sérülékenységére. A texasi Sutherland Springs településen található First Baptist Church elleni lövöldözés példája egyértelműen jelezte, hogy sürgős szükség van a biztonsági intézkedések megerősítésére az ilyen típusú intézményekben. Az ilyen események azt mutatják, hogy a vallási közösségek sem tekinthetők automatikusan védett térnek. Egyes becslések szerint az Egyesült Államok vallási helyszínein 1999 óta több száz hívő vesztette életét erőszakos cselekmények következtében (Saferwatch [é. n.]).

A vallási fenyegetettség vizsgálata

Ahogyan azt már említettük, a történelem során a vallási üldözés visszatérő és tartós problémát jelentett. Különböző vallási közösségek vallási, politikai, etnikai és társadalmi konfliktusok következtében szenvedtek el diszkriminációt, elnyomást és erőszakot. Az ókorban a Római Birodalomban üldözték a keresztényeket és a zsidókat, míg a középkorban olyan vallási indíttatású konfliktusok határozták meg a korszakot, mint a keresztes hadjáratok, az inkvizíció és a vallásháborúk. A 20. században a vallási közösségek továbbra is súlyos fenyegetésekkel szembesültek, amire példaként szolgál a holokauszt, a szovjet egyházellenes politika, valamint a kínai vallásellenes kampányok gyakorlata. Napjainkban a vallási üldözés továbbra is globális jelenség. Számos államban korlátozzák vagy tiltják egyes vallások szabad gyakorlását; Észak-Koreában a vallási tevékenységeket szinte teljes mértékben elfojtják, míg Kínában a muszlim ujgurok, a tibeti buddhisták és egyes keresztény közösségek fokozott állami ellenőrzés alatt állnak, és nemzetközi jelentések átnevelő táborok működéséről is beszámolnak. A vallási csoportok emellett társadalmi szintű megkülönböztetéssel is szembesülhetnek, amely gyűlöletbeszéd, valamint gyűlöletbűncselekmények formájában jelenik meg, ilyenek például a muszlimellenes támadások Európában vagy az antiszemita incidensek világszintű növekedése.

A vallási indíttatású erőszak egyik sajátos megnyilvánulási formája a szélsőséges szervezetek tevékenysége. Olyan csoportok, mint az Iszlám Állam, az al-Káida vagy a Boko Haram vallási és ideológiai narratívákra hivatkozva követnek el terrorcselekményeket, gyakran más vallási közösségek ellen. A radikalizáció jelensége azonban nem kizárólag az iszlamista szélsőségességhez köthető, az megjelenik más vallási és ideológiai környezetben is, például szélsőséges hindu nacionalista mozgalmak esetében Indiában, vagy egyes radikalizálódott keresztény csoportok körében az Egyesült Államokban. A kelet-ázsiai

régió, ahol különösen erősen megjelenik a vallási sokszínűség és az ebből eredő konfliktusok száma, illetőleg a Közel-Keleten – különösen Irakban és Szíriában – az elmúlt évtizedekben a keresztény közösségek célzott támadások és üldöztetések áldozataivá váltak (tanulmányukban sajnos nem nyílik lehetőség, annak terjedelmi korlátaira tekintettel, valamennyi fenyegetéssel érdemben foglalkozni, így a teljesség igénye nélkül csak egyes releváns példákat említünk). Ezzel párhuzamosan az utóbbi években Európában és Észak-Amerikában is növekedett az antiszemita incidensek száma, amelyek fizikai erőszak, vandalizmus és online gyűlöletbeszéd formájában jelennek meg. A probléma kezelésére számos állam jogszabályi és intézményi intézkedéseket vezetett be a gyűlöletbeszéd, a vallási alapú diszkrimináció és az erőszak visszaszorítása érdekében. E törekvések célja a vallási közösségek biztonságának erősítése, aminek részeként a vallási létesítmények – templomok, mecsetek és zsinagógák – egyre gyakrabban alkalmaznak fokozott biztonsági intézkedéseket.

A vallási fenyegetettséggel való foglalkozás nem csupán az érintett közösségek védelme szempontjából jelentős, hanem a társadalmi kohézió fenntartása, a vallásszabadság biztosítása és az emberi jogok érvényesülése miatt is. Ezen jelenségek az egész társadalomra hatással vannak, mivel hozzájárulhatnak a politikai instabilitáshoz, elősegíthetik a radikalizáció terjedését és növelhetik az erőszakos konfliktusok kialakulásának kockázatát.

Veszélyeztetettségi szint

A veszélyeztetettségi – vagy más néven kockázati – szint a biztonságmenedzsment egyik alapvető eszköze, amely a potenciális fenyegetések és azok várható hatásainak értékelését szolgálja. A fenyegetettségi szint meghatározása elengedhetetlen egy adott objektum vagy helyszín megfelelő védelmi intézkedéseinek és biztonsági stratégiájának kialakításához.

A gyakorlatban alapvetően négy kockázati szint különíthető el. Alacsony veszélyeztetettség esetén a fenyegetések valószínűsége csekély, az adott helyszín ritkán válik célponttá. Közepes szintnél mérsékelt kockázat áll fenn, amely már indokolja bizonyos alapvető védelmi intézkedések alkalmazását. Magas veszélyeztetettségi szint esetén a fenyegetés jelentős, ezért fokozott biztonsági intézkedések bevezetése szükséges. Kritikus szintnél a kockázat rendkívül magas, így a legszigorúbb védelmi protokollok alkalmazása indokolt.

A besorolás alapját három fő tényező képezi: a fenyegetések értékelése, a sebezhetőség vizsgálata és a várható hatások elemzése. A fenyegetésértékelés során azonosítják a lehetséges veszélyforrásokat – például terrorcselekményeket, vandalizmust vagy természeti katasztrófákat. A sebezhetőségi elemzés azt vizsgálja, hogy az adott helyszín milyen mértékben kitett ezeknek a kockázatoknak, míg a hatásvizsgálat célja annak feltárása, hogy egy esetleges esemény milyen következményekkel járhat a működésre, a biztonságra és a közösség egészére nézve. Mindezek alapján – a későbbiekben elemzett példák megjelölésével – az 1. táblázatban foglaljuk össze a felekezeti intézményeket fenyegető, általunk hangsúlyosnak ítélt, egyes kockázatok értékelését.

1. táblázat: Felekezeti intézmények kockázatértékelése

Fenyegetés típusa	**Valószínűség**	**Hatás súlyossága**	**Kockázati szint**	**Jellemző példák / esettanulmányi tanulság**	**Javasolt megelőző intézkedések**
Fegyveres támadás *(lone actor)*	Közepes	Kritikus	Magas	Christchurch, Pittsburgh – nyitott vallási események, online radikalizáció	Beléptetés kontrollja, rendészeti együttműködés, közösségi képzések
Robbantásos merénylet	Alacsony–közepes	Kritikus	Magas	Egyiptomi virágvasárnapi támadások – ünnepi időszakok fokozott kockázata	Ünnepi biztosítás, fizikai akadályok, előzetes kockázatelemzés
Vandalizmus, rongálás	Magas	Alacsony–közepes	Közepes	Hazai és európai antiszemita, vallásellenes incidensek	Kamerarendszer, világítás, közösségi jelenlét
Verbális fenyegetés, zaklatás	Magas	Alacsony	Közepes	Online és offline gyűlöletbeszéd	Jelentési protokollok, jogi fellépés, tudatosságnövelés
Online radikalizáció	Magas	Magas	Magas	Elkövetők ideológiai megerősítése digitális térben	Online monitoring, együttműködés hatóságokkal
Copycat-effektus	Közepes	Magas	Magas	Nemzetközi támadások médiavisszhangja inspiráló hatású	Felelős kommunikáció, médiaérzékeny protokollok
Belső biztonsági hiányosság	Közepes	Közepes	Közepes	Vészhelyzeti tervek hiánya	Evakuálási tervek, rendszeres gyakorlatok
Tömegrendezvények	Közepes	Magas	Magas	Ünnepek, vallási események	Ideiglenes biztosítás, rendőri jelenlét

Forrás: a szerzők szerkesztése

A táblázat jól szemlélteti, hogy a felekezeti intézmények kockázati környezete összetett, és a legmagasabb kockázati szint nem kizárólag a fizikai támadásokhoz, hanem az online radikalizációhoz és a copycat-effektushoz is kapcsolódik. Ez alátámasztja a komplex – fizikai, szervezeti és információs – biztonsági megközelítés szükségességét.

A biztonsági intézkedéseket minden esetben a meghatározott kockázati szinthez kell igazítani. Ennek részeként különböző kockázatkezelési stratégiák, vészhelyzeti és evakuálási tervek kidolgozása szükséges. Emellett kiemelt jelentősége van a dolgozók és a közösség tagjai számára szervezett oktatásoknak és képzéseknek, amelyek hozzájárulnak a különböző fenyegetési szintekre való hatékony reagálás kialakításához.

Terrorcselekmények elemzése

Az esettanulmányok kiválasztását – szakmai véleményünk alapján – az indokolja, hogy azok eltérő földrajzi, társadalmi és biztonsági környezetben, mégis hasonló logika mentén világítanak rá a felekezeti intézmények sérülékenységére. A bemutatott nemzetközi példák súlyos, halálos áldozatokkal járó terrorcselekményeken keresztül szemléltetik a vallási létesítmények „puha célpont" jellegét, a radikalizáció különböző formáit, valamint a megelőzés és reagálás hiányosságainak következményeit. A hazai esetek ezzel szemben alacsonyabb intenzitású, de jól érzékelhető fenyegetettséget mutatnak be, amelyek ráirányítják a figyelmet arra, hogy Magyarországon sem teljesen kockázatmentes a felekezeti intézmények működése. Az esettanulmányok együttes elemzése így alkalmas arra, hogy összehasonlítható tapasztalatokat nyújtson, és megalapozza a megelőzés, a biztonságtudatosság és a védelmi intézkedések fontosságáról levont következtetéseket.

Christchurchi mecsetek elleni támadás

2019. március 15-én súlyos terrortámadás rázta meg Új-Zélandot, amikor Christchurch városában egy szélsőjobboldali ideológiát valló elkövető két mecset – a Masjid an-Nur és a Linwood Iszlám Központ – ellen hajtott végre támadást. Az esemény során a helyszínen 49 (majd mindösszesen 51) ember vesztette életét, további mintegy 50 fő pedig megsérült. A tragédia Új-Zéland történetének legsúlyosabb tömeges erőszakcselekményének tekinthető, amelyet a nemzetközi közösség egyértelműen terrorcselekményként értékelt (Reuters 2019).

A támadást egy szélsőséges ideológiai meggyőződésű ausztrál állampolgárságú elkövető hajtotta végre, aki a támadás időpontját tudatosan választotta meg; mindkét helyszínen pénteki ima zajlott, így nagyszámú hívő tartózkodott az épületekben. Az eset tragikus módon rávilágított arra, hogy a vallási létesítmények nyitottságuk és közösségi jellegük miatt különösen sérülékeny, úgynevezett puha célpontnak minősülnek. A támadás sajátossága volt az online tér tudatos használata is. Az elkövető digitális platformokon keresztül terjesztette nézeteit, és cselekményével nemcsak fizikai, hanem kommunikációs hatást is el kívánt érni. Ez jól szemlélteti a modern terrorizmus egyik alapvető jellemzőjét: az online környezet szerepét a radikalizáció, a propaganda és a társadalmi hatás felerősítésében. A hatóságok gyorsan reagáltak és az elkövetőt rövid időn belül elfogták. A nyomozás során megállapították, hogy további támadások végrehajtását is tervezte. A bíróság 2020 augusztusában terrorizmus és többszörös emberölés miatt életfogytiglani szabadságvesztésre ítélte, feltételes szabadlábra helyezés lehetősége nélkül, ami Új-Zéland joggyakorlatában precedensértékű döntésnek számít. Az eset jelentős társadalmi és politikai következményekkel járt. Új-Zéland szigorította fegyvertartási szabályozását, és megerősödött a közbeszéd a vallási közösségek védelmének fontosságáról. A christchurchi támadás nemzetközi szinten is meghatározó referenciaponttá vált a terrorizmus, a szélsőségesség és az online radikalizáció kutatásában, egyben hangsúlyozva a vallási intézmények biztonságának kiemelt jelentőségét (New Zealand History 2019).

A támadás világszerte széles körű felháborodást és elítélést váltott ki. Jacinda Ardern, Új-Zéland miniszterelnöke az eseményt az ország történetének egyik legsötétebb napjaként értékelte, és rövid időn belül határozott politikai lépéseket tett a hasonló tragédiák megelőzése érdekében (Kouchakji [é. n.]). A támadást követően az új-zélandi parlament szigorította a fegyvertartás szabályozását, betiltva többek között a félautomata fegyverek és bizonyos támadófegyverek civil birtoklását. Ezzel párhuzamosan országos fegyver-visszavásárlási program indult, amelynek célja a veszélyes eszközök kivonása volt a civil forgalomból (Te Tari Pūreke 2019; Westbrook–Greenfield 2019).

Az esemény ráirányította a figyelmet az online tér szerepére is a szélsőséges ideológiák terjedésében. A támadást követően nemzetközi szinten megerősödött az igény az online gyűlöletbeszéd és radikalizáció szigorúbb szabályozására. Nyilvánvalóvá vált, hogy a közösségi média és más digitális platformok nemcsak kommunikációs csatornák, hanem a radikalizáció és a propaganda terjedésének kulcsfontosságú terepei is, ami fokozott társadalmi és jogi felelősségvállalást tesz szükségessé. A támadás következményeként Új-Zélandon és több más országban is megerősítették a vallási intézmények védelmét. A mecsetek, templomok és más felekezeti létesítmények környezetében fokozott rendőri jelenlétet vezettek be, valamint biztonságtechnikai fejlesztések valósultak meg. Emellett a rendvédelmi és hírszerző szervek felülvizsgálták működési protokolljaikat annak érdekében, hogy hatékonyabban tudják felismerni a potenciális fenyegetéseket és erősítsék a megelőzés képességét.

A cselekmény elkövetője, Brenton Harrison Tarrant Ausztráliából, Új-Dél-Wales állam Grafton városából származott. Középosztálybeli családi háttérrel rendelkezett, és gyermekkorában nem mutatkoztak olyan egyértelmű jelek, amelyek erőszakos viselkedésre vagy szélsőséges ideológiák iránti elköteleződésre utaltak volna. Felnőttként egy ideig személyi edzőként dolgozott, majd életvitele megváltozott és huzamosabb időt töltött külföldön, elsősorban Európában és Ázsiában. A rendelkezésre álló elemzések szerint radikalizálódása fokozatos folyamat eredménye volt, amely során egyre erősebb kapcsolatba került szélsőjobboldali ideológiákkal, főként az online tér közvetítésével. A szakirodalom a támadót úgynevezett „magányos elkövetőként" *(lone actor)* jellemzi, aki nem tartozott közvetlenül egyetlen terrorszervezethez sem, ugyanakkor kapcsolatban állt szélsőséges online közösségekkel. Cselekményét egyéni ideológiai meggyőződés motiválta, és azt tudatosan propagandacélokra is fel kívánta használni. A támadást megelőzően és azt követően is nyíltan vállalt rasszista és idegengyűlölő nézeteket. A bírósági eljárás során nem tanúsított megbánást, és következetesen fenntartotta szélsőséges álláspontját. Magatartása jól példázza a radikalizáció azon formáját, amikor az ideológiai meggyőződés teljes mértékben elszakad a társadalmi normáktól és erőszakos cselekmények igazolásának alapjává válik (Workman–Hutcheon–McGrath 2019).

A támadás során az elkövető több lőfegyvert használt, köztük olyan, polgári forgalomban is hozzáférhető félautomata fegyvereket, amelyek sajnálatos módon számos tömeges erőszakcselekmény kapcsán is megjelentek világszerte. A fegyverválasztást részben azok hozzáférhetősége és pusztító hatása befolyásolta. A fegyvereken elhelyezett rasszista és szélsőséges tartalmú feliratok, szimbólumok tudatos kommunikációs célt szolgáltak és a hasonló ideológiai beállítottságú személyek számára voltak értelmezhetők. A vizsgálatok szerint az elkövető többféle fegyvert és jelentős mennyiségű lőszert tartott

magánál, továbbá megállapították, hogy a fegyvereket jogszerűen szerezte be és birtokolta. Ez a körülmény jelentős társadalmi és politikai vitát váltott ki a fegyvertartás szabályozásának hiányosságairól Új-Zélandon. A tragédiát követően az új-zélandi kormány gyors és határozott intézkedéseket vezetett be: szigorította a fegyvertartás jogi kereteit, betiltotta bizonyos fegyvertípusok civil birtoklását, valamint országos fegyver-visszavásárlási programot indított. E lépések célja a hasonló támadások kockázatának csökkentése és a közbiztonság megerősítése volt (AP 2019).

A támadások idején mindkét érintett mecsetben alig, vagy egyáltalán nem voltak formális biztonsági intézkedések. Ennek egyik fő oka az volt, hogy Új-Zélandon a korábbi évtizedekben nem fordultak elő vallási intézmények ellen irányuló súlyos terrorcselekmények, ezért a közösségek nem érzékelték reális fenyegetésként az erőszakos támadás lehetőségét. A mecsetek hagyományosan nyitott és befogadó közösségi térként működtek, ahol a nyitottság alapvető értéket képviselt. A támadást megelőzően nem működött biztonsági szolgálat, és nem alkalmaztak szervezett beléptetési vagy megfigyelési rendszereket. A környék közbiztonsági helyzete kedvező volt, a közösségek pedig nem számoltak célzott fenyegetettséggel. Az épületek nyitott jellege és a pénteki imák alkalmával rendszeresen jelen lévő nagy létszám azonban – utólagos elemzések szerint – objektíve növelte a sebezhetőséget. A vizsgálatok arra is rámutattak, hogy a közösségek nem rendelkeztek kidolgozott vészhelyzeti tervekkel vagy protokollokkal, és a biztonságtudatosság szintje alacsony volt. A hívek többsége nem rendelkezett megfelelő ismeretekkel arra vonatkozóan, hogyan reagáljanak egy rendkívüli helyzetben. Az eset nemcsak tragédiaként, hanem fontos tanulságként is értelmezhető: világszerte ráirányította a figyelmet arra, hogy a vallási közösségek és más nyitott intézmények esetében a megelőzés, a felkészülés és a biztonságtudatosság fejlesztése elengedhetetlen. A támadást követően világszerte – különösen Új-Zélandon – jelentős biztonsági intézkedéseket vezettek be a vallási intézmények védelmének erősítése érdekében. Ezek az intézkedések egyaránt érintették a fizikai védelem fejlesztését és a biztonságtudatosság növelését. A rendőrség fokozott jelenlétet biztosított a mecsetek, zsinagógák és más felekezeti létesítmények környezetében, különösen vallási ünnepek és nagyobb közösségi események idején. Ezzel párhuzamosan megerősödött az együttműködés a hatóságok és a vallási vezetők között, ami elősegítette a hatékonyabb kommunikációt és információcserét. A kormányzat célzott támogatási programokat indított a vallási közösségek számára, amelyek lehetővé tették korszerű biztonságtechnikai megoldások – például megfigyelőrendszerek, ellenőrzött beléptetés és krízisjelző rendszerek – bevezetését. E fejlesztések célja a kockázatok csökkentése és a potenciális fenyegetések korai felismerésének elősegítése volt. A fizikai védelem mellett hangsúlyossá vált a biztonságtudatosság fejlesztése is. Kormányzati és civil szervezetek képzési programokat szerveztek a vallási közösségek tagjai számára, amelyek a veszélyhelyzetek felismerését és az adekvát reagálás képességének erősítését célozták (Royal Commission of Inquiry into the Attack on Christchurch Mosques on 15 March 2019 [é. n.]).

Az esemény jogalkotási következményekkel is járt: Új-Zéland intézkedéseket vezetett be a szélsőséges tartalmak és az online gyűlöletbeszéd visszaszorítására. Nemzetközi szinten is jelentős kezdeményezés született: Új-Zéland és Franciaország közösen indította el a *Christchurch Call to Action* programot, amely a terrorista és szélsőséges tartalmak online

terjedésének korlátozását és a digitális platformok felelősségének erősítését tűzte ki célul (Qasem et al. 2020).

A 2017-es virágvasárnapi robbantások

2017. április 9-én vallási indíttatású terrortámadások érték az egyiptomi keresztény közösséget, amelyekért az Iszlám Állam (ISIS) vállalta a felelősséget. Az első merénylet Tanta városában a Szent György-székesegyházban történt virágvasárnapi istentisztelet közben, ahol a robbantás következtében 29 ember vesztette életét és több mint hetvenen megsérültek. Röviddel később Alexandriában, a Szent Márk-székesegyház közelében újabb támadás történt, amely további 18 áldozatot követelt, köztük rendvédelmi dolgozókat is (Human Rights Watch 2017).

Az események súlyosan megrázták az egyiptomi társadalmat és a nemzetközi közvéleményt, egyben ismét rámutattak arra, hogy a vallási közösségek – különösen ünnepi alkalmak idején – kiemelten veszélyeztetett célpontok. A támadások megerősítették, hogy a vallási létesítmények védelme és a megelőző biztonsági intézkedések kulcsszerepet játszanak a hasonló tragédiák kockázatának csökkentésében. A 2017-es virágvasárnapi egyiptomi terrortámadások jelentős és tartós hatást gyakoroltak a keresztény közösségekre is, valamint az ország társadalmi és biztonsági környezetére. A merényletek során összesen 43 ember vesztette életét, több mint százan megsérültek, köztük rendvédelmi dolgozók is. Az események következtében a kopt közösségek körében fokozódott a félelem és a bizonytalanság, ami átmenetileg a vallási események látogatottságának csökkenéséhez vezetett. A támadások politikai válaszlépéseket is kiváltottak; Abd el-Fatták esz-Szíszi elnök szükségállapotot hirdetett ki, amely lehetővé tette a terrorellenes intézkedések szigorítását. Ugyanakkor a történtek felerősítették a vallási közösségek közötti feszültségeket és hozzájárultak a kisebbségek állami védelemmel kapcsolatos bizalmatlanságához. A kormányzat fokozta a szélsőséges csoportok elleni fellépést és a nemzetközi együttműködést, miközben a támadások gazdasági következményei – különösen a turizmus visszaesése – is érzékelhetővé váltak. A merényletek rávilágítottak a vallási közösségek fokozott sebezhetőségére, és megerősítették a megelőző biztonsági intézkedések és az állami védelem jelentőségét mind nemzeti, mind nemzetközi szinten (Human Rights Watch 2017; Rohan 2017; News Agencies 2017).

A cselekmény egyik elkövetője Mahmoud Abdallah Hasan Mubarak Egyiptom társadalmi-gazdasági szempontból hátrányos helyzetű Qena régiójában nőtt fel, ahol fiatalon kapcsolatba került szélsőséges vallási nézeteket képviselő körökkel és fokozatosan radikalizálódott. A rendelkezésre álló adatok szerint ideológiai befolyás alá került, majd kapcsolatba lépett az Iszlám Állam egyiptomi hálózatával, és korábban már a hatóságok látókörébe is bekerült (AsiaNews 2017). A másik elkövető, Mamduh Amin Mohammed Baghdadi Észak-Egyiptomban, Kafr el-Sheikh térségében született, később Kairóban élt és dolgozott. Radikalizálódásában meghatározó szerepet játszott az online tér és a szélsőséges közösségekkel való kapcsolat. A biztonsági szervek korábban őt is figyelemmel kísérték, azonban eljárás nem indult ellene (Reuters 2017). Mindkét eset rámutat arra, hogy a kedvezőtlen társadalmi környezet, a korlátozott oktatási és gazdasági lehetőségek,

valamint az identitáskeresés fokozhatják a radikalizáció kockázatát, bizonyítva ezzel, hogy a szélsőséges szervezetek gyakran tudatosan ezekre a sérülékenységekre építik toborzási stratégiáikat.

A vizsgálatok szerint az elkövetők öngyilkos merénylőként hajtották végre a támadásokat, az alkalmazott módszer pedig egyértelműen a lehető legnagyobb emberi veszteség és társadalmi sokk előidézésére irányult. Bár egyes források említenek további eszközöket is, a cselekmények meghatározó eleme a robbantás volt. Az ilyen típusú támadások jól illeszkednek a terrorizmus azon stratégiájába, amelynek célja a félelemkeltés, a közösségek megrendítése és a társadalmi megosztottság elmélyítése, különösen szimbolikus jelentőségű helyszíneken, mint a vallási intézmények (Human Rights Watch 2017).

A támadásokat megelőzően Egyiptomban már léteztek bizonyos biztonsági intézkedések a vallási létesítmények védelmére, ezek azonban nem bizonyultak elegendőnek a merényletek megelőzéséhez. A védelmet elsősorban helyi rendőri erők biztosították, amelyek gyakran korlátozott erőforrásokkal és felkészültséggel rendelkeztek. Az alkalmazott intézkedések jellemzően alapvető ellenőrzésre és jelenlétre korlátozódtak, a technikai eszközök sok esetben elavultak voltak, és a személyi állomány sem tette lehetővé a nagyobb tömegek hatékony biztosítását, különösen ünnepi időszakokban. A védelem területi megoszlása egyenlőtlennek bizonyult, a vidéki közösségek gyakran kevesebb figyelmet kaptak. Bár létezett együttműködés a hatóságok és az egyházi vezetők között, az intézkedések nem voltak kellően szervezettek és következetesek. A 2017-es támadások egyértelműen rámutattak arra, hogy a vallási intézmények védelme terén strukturális hiányosságok álltak fenn, és átfogóbb, rendszerszintű megközelítés vált szükségessé (Said 2017; Human Rights Watch 2017; Dembele 2017).

A támadásokat követően Egyiptomban átfogó intézkedéseket vezettek be a vallási létesítmények védelmének megerősítésére. A kormányzat célja egyrészt a jövőbeni terrortámadások megelőzése, másrészt a vallási közösségek biztonságérzetének helyreállítása volt. Ennek keretében fokozott rendőri és katonai jelenlétet biztosítottak a kiemelt vallási helyszíneken, különösen ünnepi időszakokban és nagy tömegeket vonzó események alkalmával. A védelem megerősítése technikai és szervezeti szinten is megjelent; több intézményben korszerű ellenőrzési és megfigyelőrendszereket vezettek be, valamint fejlesztették a beléptetési gyakorlatot. A fizikai intézkedések mellett hangsúlyt kapott a közösségek felkészítése is, képzések és tájékoztató programok révén. Szervezeti szinten létrejött egy központi terrorellenes koordinációs struktúra, amely a biztonsági szervek munkájának összehangolását és a megelőző stratégiák kidolgozását szolgálja. Kötelezővé vált vészhelyzeti tervek kidolgozása a vallási intézmények számára, különösen a kiemelten veszélyeztetett időszakokra tekintettel (Human Rights Watch 2017).

A 2018-as támadás a pittsburghi zsinagóga ellen

A 2018. október 27-én elkövetett pittsburghi támadás az Egyesült Államok történetének egyik legsúlyosabb antiszemita indíttatású terrortámadásának tekinthető. Az esemény a pennsylvaniai Pittsburgh Squirrel Hill városrészében található Tree of Life zsinagógában történt, ahol 11 ember vesztette életét, és többen – köztük rendvédelmi

dolgozók – megsérültek. Az elkövető, Robert Bowers, korábban is nyíltan antiszemita nézeteket képviselt, amelyeket online felületeken rendszeresen közzétett. Radikalizálódásában meghatározó szerepet játszott az internetes környezet, különösen a szélsőséges ideológiákat megerősítő közösségek jelenléte. Az eset ismét rávilágított arra, hogy a digitális platformok fontos szerepet tölthetnek be a gyűlöletideológiák terjedésében és normalizálásában (U.S. Department of Justice 2018; ADL 2018; Forde et al. 2018). A támadás vallási esemény idején történt, amikor a zsinagógában nagyobb létszámú közösség tartózkodott, ami megerősíti azt a biztonságpolitikai következtetést, hogy a vallási intézmények nyitottságuk miatt fokozottan sebezhető, úgynevezett puha célpontoknak minősülnek. Az ügy jelentős társadalmi visszhangot váltott ki, és újra középpontba állította az antiszemitizmus, a gyűlölet-bűncselekmények, valamint az online radikalizáció elleni fellépés szükségességét.

A cselekmény elkövetője, Robert Gregory Bowers 1972. szeptember 12-én született és Pittsburgh egyik külvárosában, Baldwinban élt. Gyermekkorát családi instabilitás jellemezte: édesapja korán elhunyt, édesanyja pedig elhagyta, így nagyszülei nevelték fel, amely életkörülmények hozzájárulhattak pszichoszociális fejlődésének torzulásához. Felnőttként nyíltan antiszemita nézeteket vallott, és rendszeresen tett közzé gyűlöletkeltő, összeesküvés-elméletekkel átszőtt tartalmakat online felületeken. A pittsburghi zsinagóga elleni támadást ideológiai indíttatásból követte el; meggyőződése szerint a zsidó közösség felelős társadalmi problémákért, különösen a bevándorlással összefüggő folyamatokért. A támadás során tűzharcba keveredett a kiérkező rendőrökkel, aminek következtében megsérült, majd őrizetbe vették. Később több rendbeli gyilkosság, gyűlölet-bűncselekmény és terrorcselekmény miatt állították bíróság elé. A védelem pszichológiai tényezőkre hivatkozva igyekezett enyhítő körülményeket felhozni, azonban az esküdtszék ezt nem fogadta el. A bíróság végül halálbüntetésre ítélte, amely jogerőre emelkedett, de még nem hajtották végre (Puskar 2018; Renshaw 2018; O'Brien 2023; Reuters 2023).

A támadás során az elkövető több lőfegyvert használt, amelyek típusa megegyezett számos korábbi tömeges erőszakcselekményben alkalmazott eszközzel. A hivatalos vizsgálatok egyaránt rámutatnak arra, hogy e fegyvertípusok gyakori megjelenése összefügg azok civil hozzáférhetőségével. A hatósági megállapítások szerint az elkövető a fegyvereket jogszerűen szerezte be, ami ismételten társadalmi és szakpolitikai vitát indított el a fegyvertartási szabályozás szigorításának szükségességéről és annak megelőző szerepéről (ABC Action News 2018).

A pittsburghi zsinagóga elleni támadás szintén jelentős társadalmi és szakmai vitát váltott ki az antiszemitizmus erősödéséről és az online radikalizáció szerepéről. A szakértői diskurzusban egyre hangsúlyosabbá vált az online gyűlöletbeszéd visszaszorításának és a digitális platformok felelősségének kérdése mint a megelőzés kulcseleme. A támadást követően világszerte számos vallási intézmény szigorította biztonsági intézkedéseit, és megerősödött a rendvédelmi jelenlét szerepének hangsúlyozása. Az ügy jogi szempontból is meghatározó volt; a vádemelés során ismét előtérbe került a gyűlölet-bűncselekmények szabályozása és a fegyvertartás szigorításának szükségessége, különösen annak fényében, hogy az elkövető jogszerűen jutott fegyverhez.

A támadás idején az érintett zsinagóga nem rendelkezett átfogó biztonsági infrastruktúrával, mivel elsősorban nyitott, befogadó közösségi térként működött, állandó

biztonsági személyzet és szervezett beléptetési rendszer nélkül. Bár alkalmanként tartottak általános vészhelyzeti gyakorlatokat, ezek nem készítették fel megfelelően a közösséget egy szélsőséges erőszakcselekmény kezelésére, és a hatóságokkal való együttműködés sem volt intézményesített formában jelen. Az eset arra is rávilágított, hogy a fenyegetések jelentős része a digitális térben formálódik: az elkövető radikalizálódása döntően online zajlott, amely sem a közösség, sem a hatóságok számára nem volt látható. Mindez megerősítette azt a felismerést, hogy a vallási intézmények védelme csak akkor lehet hatékony, ha a fizikai és a digitális kockázatok kezelésére egyaránt kiterjed, miközben a közösségek tudatos felkészülése és intézményes együttműködése is erősödik. A támadást követően az Egyesült Államokban megerősítették a rendőri jelenlétet a zsinagógák és más vallási létesítmények környezetében, különösen nagyobb események idején, a megelőzés és a gyors reagálás érdekében. Számos intézmény szervezeti és technikai változtatásokat vezetett be, többek között a hozzáférés szabályozása, a megfigyelés fejlesztése és a kríziskommunikáció erősítése terén. Ezzel párhuzamosan a hatóságok fokozott figyelmet fordítottak az online tér monitorozására, felismerve annak szerepét a radikalizációs folyamatokban. A fizikai intézkedések mellett hangsúlyossá vált a közösségek felkészítése is; képzési programok indultak a vészhelyzeti reagálás és a biztonságtudatosság fejlesztése érdekében, ami hozzájárult a közösségek ellenálló képességének növeléséhez (U.S. Department of Justice 2023).

Az eddigiekben elemzett esettanulmányok egyértelműen rámutatnak arra, hogy a modern információs és kommunikációs technológiák kulcsszerepet játszanak a radikalizációban, az elkövetők motivációinak megerősítésében és a támadások társadalmi hatásának megsokszorozásában. A közösségi média és más online platformok nem csupán ideológiai tartalmak terjesztésének terepei, hanem a propaganda, az önreprezentáció és a figyelem maximalizálásának eszközei is, amint azt különösen a christchurchi és a pittsburghi támadás példája szemlélteti. Az ilyen események széles körű és gyakran szenzációhajhász médiamegjelenése fokozza a *copycat* effektus veszélyét, vagyis annak kockázatát, hogy hasonló pszichés és ideológiai beállítottságú személyek inspirációt merítenek a korábbi támadásokból. A digitális térben gyorsan és kontrollálatlanul terjedő tartalmak normalizálhatják az erőszakot, hőssé vagy mártírrá emelhetik az elkövetőket, ezáltal hozzájárulva újabb cselekmények előkészítéséhez. Mindez hangsúlyozza, hogy a felekezeti intézmények védelme nem korlátozódhat a fizikai biztonságra, hanem ki kell terjednie az online radikalizáció felismerésére, a felelős médiakommunikáció ösztönzésére és a *copycat* hatást mérséklő megelőző stratégiák alkalmazására is.

Magyarországi esetek

Az elmúlt évek tapasztalatai alapján, Magyarországon nem jellemzők a felekezeti intézmények ellen elkövetett, halálos áldozatokkal járó támadások; az előforduló incidensek többnyire vandalizmus, rongálás vagy verbális agresszió formájában jelennek meg. Ebben a tekintetben a hazai biztonsági helyzet kedvezőbb, mint számos más országban. A viszonylag alacsony kockázati szinthez hozzájárul a szigorú fegyvertartási szabályozás is, amely engedélyezési eljárásokhoz, egészségügyi és pszichológiai alkalmassághoz, valamint büntetlen előélethez köti a fegyverviselést. A nemzetközi tapasztalatok arra utalnak,

hogy a fegyverekhez való könnyebb hozzáférés növelheti a vallási közösségek elleni erőszakos cselekmények kockázatát, míg a magyar jogi környezet ezzel szemben hozzájárul a közbiztonság és a vallási közösségek védelméhez. A következőkben olyan hazai eseteket mutatunk be, amelyek ugyan nem minősülnek terrorcselekménynek, de érzékeltetik, hogy a felekezeti intézmények Magyarországon sem teljesen mentesek az ellenséges megnyilvánulásoktól.

A cibakházi plébános meggyilkolása

A cibakházi plébános meggyilkolása 2013. szeptember 10-én történt és jelentős társadalmi visszhangot váltott ki. Az áldozat, a 73 éves Szarvas András római katolikus plébános saját otthonában vesztette életét. A nyomozás megállapította, hogy az elkövető egy 19 éves fiatal volt, aki korábban kapcsolatban állt az áldozattal és a cselekményt rablási szándékkal követte el. A bűncselekményt követően értéktárgyakat tulajdonított el, majd elhagyta a helyszínt. A hatóságok rövid időn belül elfogták az elkövetőt, aki beismerő vallomást tett. A bíróság az ügyet aljas indokból, különös kegyetlenséggel elkövetett emberölésként minősítette és 21 év fegyházbüntetésre ítélte (Blikk 2022; Domschitz 2017). Az eset nem minősül terrorcselekménynek, ugyanakkor rávilágít arra, hogy a vallási személyek és intézmények Magyarországon sem teljesen mentesek az erőszakos bűncselekményektől. Egyúttal hangsúlyozza a biztonságtudatosság szerepének fontosságát az egyházi szolgálatot ellátók körében.

A Frankel Leó úti zsinagóga

2022. augusztus 12-én egy budapesti zsinagóga falán antiszemita tartalmú graffiti jelent meg, amely önkényuralmi jelképet ábrázolt. Két nappal korábban az épületben elhelyezett tájékoztató felületen gyűlöletkeltő szöveget és szélsőséges szimbólumokat helyeztek el. Az eset egyértelműen gyűlölet motiválta vandalizmusnak minősíthető. A rendőrség önkényuralmi jelkép használata miatt indított eljárást, amelynek során azonosították a feltételezett elkövetőt, egy 48 éves budapesti férfit. A gyanúsítottat 2022. augusztus 16-án elfogták, beismerő vallomást tett, és szabadlábon védekezhetett (Mazsihisz 2022). Az ilyen cselekmények nem csupán az érintett vallási közösséget sértik, hanem társadalmi szinten is károsak, mivel gyengítik a társadalmi kohéziót és a békés együttélés normáit. Ezért a gyűlöletkeltő megnyilvánulásokkal szembeni következetes társadalmi és intézményi fellépés alapvető jelentőségű a demokratikus értékek védelme szempontjából.

A gödöllői templom felgyújtása

2021. március 15-én egy 28 éves férfi betört a gödöllői Szent Kereszt görögkatolikus templomba, ahol rongálást és gyújtogatást követett el, mintegy 2,5 millió forint értékű kárt okozva az épületben és a liturgikus berendezésekben. A rendőrség a templom biztonsági

kameráinak felvételei alapján rövid időn belül azonosította és elfogta az elkövetőt, aki ellen rongálás bűntette miatt emeltek vádat. A gyanúsított nem tett beismerő vallomást, indítékai nem tisztázottak, ugyanakkor sajtóértesülések szerint vallásellenes indulatok is szerepet játszhattak a cselekményben (Kuli 2022). Az eset ismét rámutat arra, hogy bár Magyarországon ritkák a vallási intézmények elleni súlyosabb támadások, a megelőzés, a biztonságtudatosság és az alapvető védelmi intézkedések kiemelt jelentőségűek a felekezeti közösségek védelme érdekében.

Védelem Magyarországon

A vallási épületek nemcsak spirituális, hanem kulturális, történeti és társadalmi szempontból is fontosak, ezért védelmük közösségi érdek. E létesítmények különböző fenyegetések – például vandalizmus, lopás vagy szélsőséges esetekben terrorcselekmények – célpontjaivá válhatnak, ugyanakkor a védelmi gyakorlatok országonként és felekezetenként eltérnek a kockázati környezet függvényében. Magyarországon a keresztény templomok többségében jellemzően alapvető védelmi intézkedések érvényesülnek, mivel a vallási intézmények elleni súlyos támadások ritkák. A leggyakoribb megoldások közé tartoznak a mechanikai védelem eszközei, a kamerarendszerek alkalmazása, valamint a közösségi jelenléten alapuló informális felügyelet. Kiemelt jelentőségű, frekventált templomok esetében – például a budapesti Szent István-bazilikában – magasabb szintű biztonsági jelenlét is megfigyelhető. Nemzetközi összehasonlításban – vélhetően a szomorú és vérrel írt történéseknek, tapasztalatoknak köszönhetően – Nyugat-Európában és az Egyesült Államokban a vallási létesítmények védelme jellemzően fejlettebb, különösen a közelmúltbeli támadások tapasztalatai nyomán. A nagyobb városok templomaiban gyakoriak a szervezettebb biztonsági megoldások és az előre kidolgozott vészhelyzeti protokollok. Ugyanakkor a zsinagógák védelme hazánkban is magasabb szintű, tekintettel a zsidó közösségek fokozott nemzetközi fenyegetettségére. A jelentősebb budapesti zsinagógák esetében általános a szervezett biztonsági jelenlét és a korszerű technikai védelem alkalmazása. Nyugat-Európában és az Egyesült Államokban egyes zsinagógák esetében viszont még ennél is összetettebb védelmi gyakorlat alakult ki a korábbi antiszemita támadások tapasztalatai alapján. A vallási épületek védelme tehát nem pusztán fizikai biztonsági kérdés, hanem a közösségi identitás, a társadalmi stabilitás és a bizalom megőrzésének eszköze is. Bár Magyarországon a fenyegetettség alacsonyabb, a megelőzés és az alapvető óvintézkedések alkalmazása továbbra is indokolt (Szabó 2019).

Megelőzés

A hatékony terrorizmusellenes stratégia többdimenziós megközelítést igényel, amely magában foglalja a kiváltó okok kezelését, a rendvédelmi és hírszerző kapacitások fejlesztését, a jogi és intézményi keretek megerősítését, valamint a nemzetközi együttműködés elmélyítését. A megelőzés szempontjából kiemelt a potenciális célpontok védelme és a terrorizmus finanszírozási forrásainak megszakítása. A terrorizmus elleni fellépés

komplex rendszer, amely politikai, jogi, katonai, rendészeti és társadalmi eszközök összehangolt alkalmazását, valamint több tudományterület – például szociológia, pszichológia és jogtudomány – eredményeinek integrálását igényli. A kizárólag büntetőjogi megközelítés nem bizonyul elegendőnek, különösen az öngyilkos merényletek és az alacsony erőforrás-igényű támadások esetében, ahol a klasszikus elrettentés hatékonysága korlátozott. A modern terrorizmus rugalmas formái új kihívásokat jelentenek a jogalkotás és a biztonságpolitika számára. A korszerű stratégiákban egyre hangsúlyosabb szerepet kap a digitális tér kezelése is. Az online környezet meghatározó terepe a radikalizációnak, a propaganda terjesztésének és a toborzásnak, ezért indokolt az internetes platformok szabályozása, a szolgáltatók felelősségének erősítése és a hatóságok digitális elemző kapacitásainak fejlesztése. Ugyanakkor a digitális tér nemcsak kockázati tényező, hanem megfelelő keretek között a megelőzés eszköze is lehet, mivel lehetőséget biztosít a szélsőséges hálózatok korai felismerésére és a fenyegetések előrejelzésére.

Hírszerzés, felderítés

A hírszerzés szervezett, ciklikusan működő folyamat, amelynek célja a döntéshozók támogatása releváns és megbízható információkkal. A folyamat egymásra épülő szakaszokból áll, amelyek folyamatos ismétlődése biztosítja az információk naprakészségét. Központi eleme az adatgyűjtés, amely során különböző forrásokból származó nyers információkat gyűjtenek össze és dolgoznak fel a meghatározott céloknak megfelelően.

A hírszerzési tevékenység több módszer integrált alkalmazására épül. A humán hírszerzés (HUMINT – *human intelligence*) emberi forrásokra támaszkodik, a technikai hírszerzés (SIGINT – *signals intelligence*) kommunikációs jelek elemzését végzi, míg a nyílt forrású hírszerzés (OSINT – *open source intelligence*) jogszerűen hozzáférhető információk feldolgozására épül. A kép alapú hírszerzés (IMINT – *imagery intelligence*) vizuális adatok elemzését, a MASINT *(measurement and signature intelligence)* pedig különböző fizikai jelenségek vizsgálatát foglalja magában. E módszerek együttes alkalmazása növeli az értékelések pontosságát és megbízhatóságát.

A hírszerzés hatékonyságát jelentősen erősíti a nemzetközi együttműködés. A nemzetbiztonsági szolgálatok rendszeres információcserét folytatnak más államok szervezeteivel és nemzetközi intézményekkel, ami alapvető a fenyegetések időbeni felismeréséhez. A felderítés a hírszerzéshez szorosan kapcsolódó tevékenység, amely politikai, gazdasági, katonai és társadalmi folyamatok megismerésére irányul. Szerepe kiemelkedő a nemzetbiztonságban, mivel hozzájárul a kockázatok előrejelzéséhez és a megelőző intézkedések kialakításához. A modern biztonsági környezetben a hírszerzés és felderítés már nem csupán reagáló, hanem proaktív funkciót is betölt (Várhalmi 2009).

Egyházak együttműködése

A vallási intézmények a terrorfenyegetések megelőzése érdekében több szinten és több szereplő bevonásával működnek együtt. A hatékony kommunikáció és információmegosztás

kulcsfontosságú a potenciális kockázatok korai felismerésében. A vallási közösségek rendszeres kapcsolatot tartanak fenn a helyi hatóságokkal – különösen a rendőrséggel és a nemzetbiztonsági szervekkel – a fenyegetettségek értékelése, valamint a vészhelyzeti tervek kidolgozása és aktualizálása érdekében. Az együttműködés nem korlátozódik állami szereplőkre; számos intézmény civil szervezetekkel és más felekezetekkel is partnerséget alakít ki. Ez elősegíti az információk megosztását és a biztonsági kihívások közös kezelését, ami jól mutatja, hogy a megelőzés többszereplős, komplex folyamat.

A vallási közösségek fontos szerepet töltenek be a vallásközi párbeszéd és a társadalmi kohézió erősítésében is, ami hozzájárulhat az előítéletek csökkentéséhez és a radikalizáció mérsékléséhez. Krízishelyzetekben emellett jelentős szerepük van az áldozatok és közösségek lelki támogatásában.

A digitális környezet kihívásai miatt a vallási intézmények egyre nagyobb figyelmet fordítanak az online térre is, beleértve a közösségi média tudatos használatát és a problémás tartalmak felismerését. Az online biztonság kezelése szintén széles körű együttműködést igényel.

Az egyházak és vallási közösségek a hatóságokkal és civil szereplőkkel együttműködve érdemi szerepet tölthetnek be a megelőzésben. A közösségi összefogás és a tudatos, megelőzésorientált szemlélet hozzájárulhat a biztonság erősítéséhez és a kockázatok csökkentéséhez.

Befejezés

A felekezeti intézmények elleni – a teljesség igénye nélkül bemutatott – támadások világszerte növekvő tendenciát mutatnak. Bár Magyarországon eddig nem történt súlyos, terrorjellegű támadás vallási létesítmények ellen, a nemzetközi tapasztalatok alapján a jövőbeni kockázatokkal számolni kell. A vallási közösségek egyaránt érintettek lehetnek szervezett terrorcselekmények, vandalizmus és egyéni indíttatású erőszakos cselekmények által.

Hazánkban jelenleg nem áll rendelkezésre egységes, kifejezetten a felekezeti intézmények védelmét célzó biztonsági stratégia. Ez a hiányosság indokolttá teszi egy átfogó szemléletű megközelítés kialakítását, mivel egy esetleges támadás nemcsak emberéleteket veszélyeztetne, hanem a társadalmi bizalomra és a közösségek biztonságérzetére is súlyos hatást gyakorolna. A védelem megerősítése ugyanakkor nem történhet a vallási intézmények nyitottságának rovására. A cél olyan diszkrét, de hatékony intézkedések alkalmazása, amelyek növelik a biztonságot, miközben megőrzik a vallásgyakorlás nyugodt légkörét. Ide sorolhatók például a korszerű megfigyelőrendszerek, az arányos beléptetési megoldások, a biztonságtudatosság fejlesztése, valamint az egyházi és hatósági szereplők közötti együttműködés. Egy tudatosan kialakított biztonsági stratégia tehát hozzájárulhat a megelőzéshez, erősítheti a felekezeti intézmények közösségi szerepét és elősegítheti a társadalmi kohézió fenntartását. A vallási közösségek védelme így nem kizárólag állami vagy egyházi feladat, hanem közös társadalmi felelősség.

Felhasznált irodalom

ABC Action News (2018): Robert Bowers: What We Know about Pittsburgh Synagogue Shooting Suspect. *ABC Action News,* 2018. november 1. Online: https://6abc.com/post/pittsburgh-shooting-suspect-robert-bowers-what-we-know-/4565220/

ADL (2018): Deadly Shooting at Pittsburgh Synagogue. *ADL,* 2018. október 27. Online: https://connecticut.adl.org/resources/article/deadly-shooting-pittsburgh-synagogue

AP (2019): New Zealand Mosque Shooter Brandished White Supremacist Iconography. *The Times of Israel,* 2019. március 15. Online: www.timesofisrael.com/mosque-shooter-brandished-white-supremacist-iconography

AsiaNews (2017): Egypt, Suicide Bomber Who Struck the Church in Alexandria Identified. *AsiaNews,* 2017. április 13. Online: www.asianews.it/news-en/Egypt%2C-suicide-bomber-who-struck-the-church-in-Alexandria-identified-40464.html

Blikk (2022): A 19 éves rablógyilkos brutális módon ölte meg jószívű áldozatát, András atyát. *Blikk,* 2022. szeptember 11. Online: www.blikk.hu/aktualis/krimi/regi-bunugyek-rablogyilkossag-cibakhaza-plebanos-w-renato-21-ev-fegyhaz/sbm965r

Dembele, Yonas (2017): *Egypt: A Church under Siege – Egyptian Christians and IS.* World Watch Research. Online: https://opendoorsanalytical.org/wp-content/uploads/2014/10/EGYPT-A-Church-under-Siege-WWR-2017.pdf

Domschitz, Mátyás (2017): 21 év fegyházat kapott a cibakházi plébános gyilkosa. *Index,* 2017. január 11. Online: https://index.hu/belfold/2017/01/11/21_ev_fegyhazat_kapott_a_cibakhazi_plebanos_gyilkosa/

Forde, Kaelyn – Shapiro, Emily – Gutman, Matt – Seyler, Matt (2018): Pittsburgh Synagogue Shooting: What we Know about Alleged Mass Shooter Robert Bowers. *ABC News,* 2018. október 29. Online: https://abcnews.com/US/pittsburgh-synagogue-shooting-alleged-mass-shooter-robert-bowers/story?id=58794586

Gärtner, Heinz (2007): *Nemzetközi biztonság. Fogalmak A-tól Z-ig.* Budapest: Zrínyi Kiadó.

Gyaraki Réka (2022): A biztonságtudatosság szerepe, avagy kérdések a kiberbiztonságról. *Magyar Rendészet,* 22(2), 245–261. Online: https://doi.org/10.32577/mr.2022.2.16

Holló Krisztina (2022): *A biztonságtudatosság hiánya, mint kockázati tényező vizsgálata különös tekintettel az adatvédelmi és információbiztonsági szabályok alkalmazására.* PhD-disszertáció. Budapest: Nemzeti Közszolgálati Egyetem (NKE), Közigazgatás-tudományi Doktori Iskola. Online: https://doi.org/10.17625/NKE.2024.017

Hörcher Ferenc – Pongrácz Alex (2020): *Anthologia Philosophico-Politica. Fejezetek a politikai gondolkodás történetéből.* Budapest: Nemzeti Közszolgálati Egyetem.

Human Rights Watch (2017): Egypt: Horrific Palm Sunday Bombings. State of Emergency Risks More Abuses. *Human Rights Watch,* 2017. április 12. Online: www.hrw.org/news/2017/04/12/egypt-horrific-palm-sunday-bombings

Jasenszky Nándor – Regényi Kund – Lippai Zsolt (2021): A biztonságtudatosság fogalma, fejlődése nemzetbiztonsági, terrorelhárítási és magánbiztonsági szempontból. *Nemzetbiztonsági Szemle,* 9(4), 3–17. Online: https://doi.org/10.32561/nsz.2021.4.1

Kouchakji, Katie [é. n]: Gun Control: New Zealand Shows the Way. *International Bar Association,* é. n. Online_ www.ibanet.org/article/3e4700a8-8a7b-4766-b7cc-f59474f4a894

Kuli Orsolya (2022): Vádat emeltek a gödöllői templomot felgyújtó férfi ellen. *Index,* 2022. január 20. Online: https://index.hu/belfold/2022/01/20/bunugy-vademeles-vallas-gorogkatolikus-godollo-gyujtogatas-rongalas/?token=460a1bc15144fa149eb20b16d648b260

Lippai Zsolt – Thieme-Eső Milán (2020): A szállodák, mint „puha célpontok". In Csaba Zágon – Szabó Andrea (szerk.): *Közös kihívások – egykor és most. Tanulmánykötet.* Budapest: Magyar Rendészettudományi Társaság Vám- és Pénzügyőri Tagozat, 159–181. Online: https://doi.org/10.37372/mrttvpt.2020.1.9

Mazsihisz (2022): Neonácik újra akcióban: Horogkereszt a Frankel Leó úti zsinagógán. *Mazsihisz,* 2022. augusztus 14. Online: https://mazsihisz.hu/hirek-a-zsido-vilagbol/mazsihisz-hirek/neonacik-ujra-akcioban-horogkereszt-a-frankel-leo-uti-zsinagogan

New Zealand History [é. n.]: 51 Killed in Mosque Shootings. *New Zealand History.* Online: https://nzhistory.govt.nz/51-killed-mosque-shootings

News Agencies (2017): Egypt Declares State of Emergency after Church Bombings. *Al Jazeera,* 2017. április 9. Online: www.aljazeera.com/news/2017/4/9/egypt-declares-state-of-emergency-after-church-bombings

O'Brien, Brendan (2023): Pittsburgh Jury Finds Synagogue Attacker Eligible for Death Penalty. *Reuters,* 2023. július 13. Online: www.reuters.com/legal/pittsburgh-jury-finds-synagogue-attacker-eligible-death-penalty-2023-07-13/

Pék Richárd Tamás (2023): *A terrorizmus fogalma a nemzetközi büntető anyagi jogban.* PhD-disszertáció. Budapest: Nemzeti Közszolgálati Egyetem (NKE), Rendészettudományi Doktori Iskola. Online: https://doi.org/10.17625/NKE.2024.029

Puskar, Gene (2018): Gunman Attacks Pittsburgh Synagogue, Killing 11 People. *PBS News,* 2018. október 27. Online: www.pbs.org/newshour/nation/pittsburgh-synagogue-shooter-opened-fire-during-baby-naming-ceremony

Qasem, Abdelfattah et al. (2020): *Ko tō tātou kāinga tēnei. Report of the Royal Commission of Inquiry into the Terrorist Attack on Christchurch Masjidain on 15 March 2019.* Online: https://gg.govt.nz/sites/default/files/2021-06/RC%20145%20Terrorist%20Attack%20on%20Christchurch%20Masjidain.pdf

Renshaw, Jarett (2018): Who is Robert Bowers, the Pittsburgh Synagogue Shooting Suspect? *Reuters,* 2018. október 29. Online: www.reuters.com/article/world/who-is-robert-bowers-the-pittsburgh-synagogue-shooting-suspect-idUSKCN1N31SJ

Reuters (2017): Egypt's Ministry of Interior Identifies Tanta Church Suicide Bomber- State TV. *Reuters,* 2017. április 13. Online: www.reuters.com/article/markets/commodities/egypt-s-ministry-of-interior-identifies-tanta-church-suicide-bomber-state-tv-idUSL8N1HL4YK/

Reuters (2019): What We Know about the New Zealand Mosque Shootings and What Comes Next. *Reuters,* 2019. március 15. Online: www.reuters.com/article/world/what-we-know-about-the-new-zealand-mosque-shootings-and-what-comes-next-idUSKCN1QW1P0/

Reuters (2023): Pittsburgh Synagogue Shooter Sentenced to Death by Judge. *Reuters,* 2023. augusztus 3. Online: www.reuters.com/legal/pittsburgh-synagogue-shooter-be-sentenced-death-by-judge-2023-08-03/

Rohan, Brian (2017): Egyptian Christians Left to Bury their Dead after Church Bombings. *America,* 2017. április 10. Online: www.americamagazine.org/politics-society/2017/04/10/egyptian-christians-left-bury-their-dead-after-church-bombings

Royal Commission of Inquiry into the Attack on Christchurch Mosques on 15 March 2019 [é. n.]: *5. What People Told Us about the National Security System and Countering-Terrorism Effort.* Online: https://christchurchattack.royalcommission.nz/publications/v2-summary-of-submissions/what-people-told-us-about-the-national-security-system-and-countering-terrorism-effort

Saferwatch [é. n.]: Keeping the Faith Safely: Security Measures for Churches. *Saferwatch.* Online: www.saferwatchapp.com/blog/security-measures-for-places-of-worship/

Said, Omar (2017): Palm Sunday Bombings: A Security Failure and the Islamic State's Expansion into the Mainland. *Madamasr,* 2017. április 11. Online: www.madamasr.com/en/2017/04/11/feature/politics/palm-sunday-bombings-a-security-failure-and-the-islamic-states-expansion-into-the-mainland

Szabó Lajos (2021): *Az objektumok biztonsága és az objektumvédelem speciális területe a megelőző védelem*. PhD-disszertáció. Budapest: Óbudai Egyetem Biztonságtudományi Doktori Iskola.

Te Tari Pūreke (2019): *2019 Firearms Law Changes.* Online: www.firearmssafetyauthority.govt.nz/news-and-publications/firearms-law-changes/2019-firearms-law-changes

U.S. Department of Justice (2018): Pennsylvania Man Charged with Federal Hate Crimes for Tree of Life Synagogue Shooting. *U.S. Department of Justice,* 2018. október 31. Online: www.justice.gov/archives/opa/pr/pennsylvania-man-charged-federal-hate-crimes-tree-life-synagogue-shooting

U.S. Department of Justice (2023): Jury Recommends Sentence of Death for Pennsylvania Man Convicted for Tree of Life Synagogue Shooting. *U.S. Department of Justice,* 2023. augusztus 2. Online: www.justice.gov/archives/opa/pr/jury-recommends-sentence-death-pennsylvania-man-convicted-tree-life-synagogue-shooting

Várhalmi A. Miklós (2009): A hírszerzés, felderítés szerepe és jelentősége a XXI. századi EU számára. *Hadtudományi Szemle,* 2(1), 51–59.

Westbrook, Tom – Greenfield, Charlotte (2019): NZ Bans Military Type Semi-Automatic Weapons Used in Mosque Massacre. *Reuters,* 2019. március 21. Online: www.reuters.com/article/world/nz-bans-military-type-semi-automatic-weapons-used-in-mosque-massacre-idUSKCN1R2028

Workman, Michael – Hutcheon, Stephen – McGrath, Pat (2019): Christchurch Shooter Brenton Tarrant was a Personal Trainer in Grafton. *ABC News,* 2019. március 15. Online: www.abc.net.au/news/2019-03-15/christchurch-shooting-brenton-tarrant-what-we-know/10904744